

دکتر محمدحسین صالحی سورمهی

مدیر گروه فارماکوگنوزی دانشکده داروسازی دانشگاه علوم پزشکی تهران

مهندس غلامرضا امین

عضو هیئت علمی دانشکده داروسازی دانشگاه علوم پزشکی تهران

هایپیران، دارویی از دنیای شکفت‌انگیز گیاهان

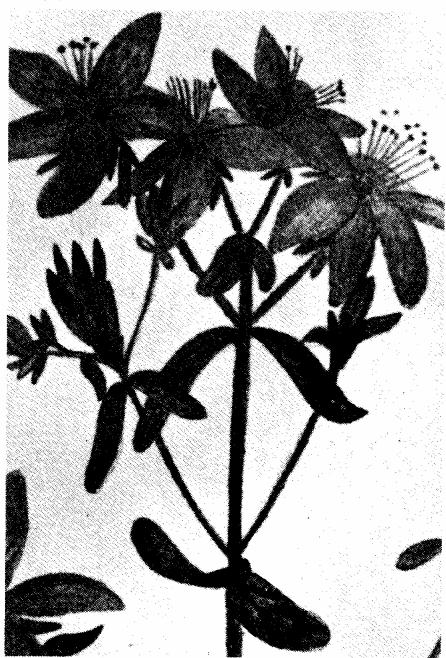
ناشناخته همراه بوده و اقوام مختلف سعی نموده‌اند تا

با استفاده از اطلاعات پیشینیان و تجربیات علمی و

عملی خود راز دنیای اسرارآمیز گیاهان را کشف کنند و

مقدمه:

پیوند انسان با گیاهان همواره با رمز و رازهای

دیگر سازمان بهداشت جهانی نشان می‌دهد که ۱۰٪ از کل بیمارانی که اصولاً به پزشک نمراجعه می‌کنند از بیماری‌های گوناگون روحی و روانی رنج می‌برند. برپایه تحقیقاتی که در ایران انجام شده مصرف داروهای عصبی جهت تسکین و یا درمان، رقم مهمی را در بین داروهای موجود نشان می‌دهد. از طرفی مهمترین راه مقابله با امراض عصبی استفاده از داروهای موجود است که همگی صناعی و شامل مهارکننده‌های منوآمین اکسیداز، ضدافسردگی‌های حلقه‌ای، ضدافسردگی‌های دوپامینتریک، نورولپتیک‌ها، ضد اضطراب‌ها و بعضی داروهای متفرقه دیگر است. ذکر این نکته ضروری است که نه تنها مواد اولیه کلیه داروهای مذکور وارداتی بوده که مشکلات تهیه و وابستگی داروئی را به همراه دارند بلکه هر کدام از این داروها دارای اثرات سوء مربوط به خود می‌باشند و محدودیت‌هایی را جهت مصرف ایجاد می‌کنند.

در این راه از ارتباطات موجود بین عوامل طبیعی کمک گرفته‌اند.

الهام گرفتن از نحوه استفاده حیوانات از گیاهان روشن بسیار قدیمی است که در عصر حاضر نیز توسط محققین دنیا مورد استفاده قرار می‌گیرد. بررسی زندگی میمون‌های سبز افریقائی که هر روز صبح مسافتی طولانی را جهت جویدن ریشه‌های گیاهی دیگر زاد و ولد خود را کنترل می‌نمایند، یکی از جدیدترین تحقیقات در دست انجام است. بررسی اثرات ضد سلطانی گیاهان از تحقیقات بسیار پیشرفته‌ای است که موفق شده است کالالوئیدهای وین‌کریستین و وین‌بلاستین حاصل از گیاه پروانش را به دنیا پزشکی معرفی نماید و کشف کالالوئید تاگزول جدیدترین ماده ضد سلطان حاصل از گیاه است که خبر آن در صدر اخبار پزشکی قرار گرفته است.

تحقیقات جهانی در مورد بلاعی قرن حاضر یا بیماری ایدز نشان دهنده فعالیت وسیعی است که در جریان می‌باشد و در این میان خبر کشف نوعی گیاه از منطقه آمازون که توانسته است در درمان این بیماری اثرات جالب توجهی را از خود نشان دهد، رازهای نهفته در گیاهان را آشکارتر می‌کند.

مشکلات دنیای امروز و امراض عصبی:

امروزه ماشینی شدن زندگی و پیشرفت تکنولوژی در جهان همراه با عوامل دیگر، مشکلات فراوانی را بوجود آورده که بطور مستقیم و غیرمستقیم ایجاد امراض گوناگونی در انسان می‌نماید. برپایه گزارش سازمان بهداشت جهانی بیش از ۵٪ مردم جهان به بیماری افسردگی مبتلا هستند (۱۲۰ تا ۲۰۰ میلیون نفر) که این رقم بخاطر انتظارات و خواسته‌های فراینده زندگی امروز و شرایط اجتماعی موجود می‌باشد. آمار

آمریکای شمالی و جنوبی و استرالیا می‌روید. سابقاً این گیاه را در اروپا در روز ۲۴ ژوئن که روز یوحنای مقدس می‌باشد جمع آوری می‌نموده و برای آن ارزش خاصی قائل بوده‌اند بهمین دلیل نام اصلی آن در زبان آلمانی گیاه یوحنای مقدس می‌باشد.

گیاه هوفاریقون از زمانهای بسیار قدیم مورد استفاده بوده و اطباء روم، یونان و ایران و از جمله دیوسکورید، جالینوس و ابن‌سینا بخوبی آنرا می‌شناخته و به اثرات آن واقف بوده‌اند. این گیاه در طب سنتی کشورهای مختلف به عنوان تسکین امراض عصبی، مقوی اعصاب، ضد میگرن، رفع دردهای عمومی بدن، ضدکرم، معالجه مالیخولیا، تاراحتی‌های کلیه و لوله‌های ادراری، تاراحتی‌های دستگاه تنفسی، سنگ صفراء و در امراض موضعی مانند زخم‌ها و سوختگی مورد استفاده بوده است.

اثرات درمانی داروی هایپیران

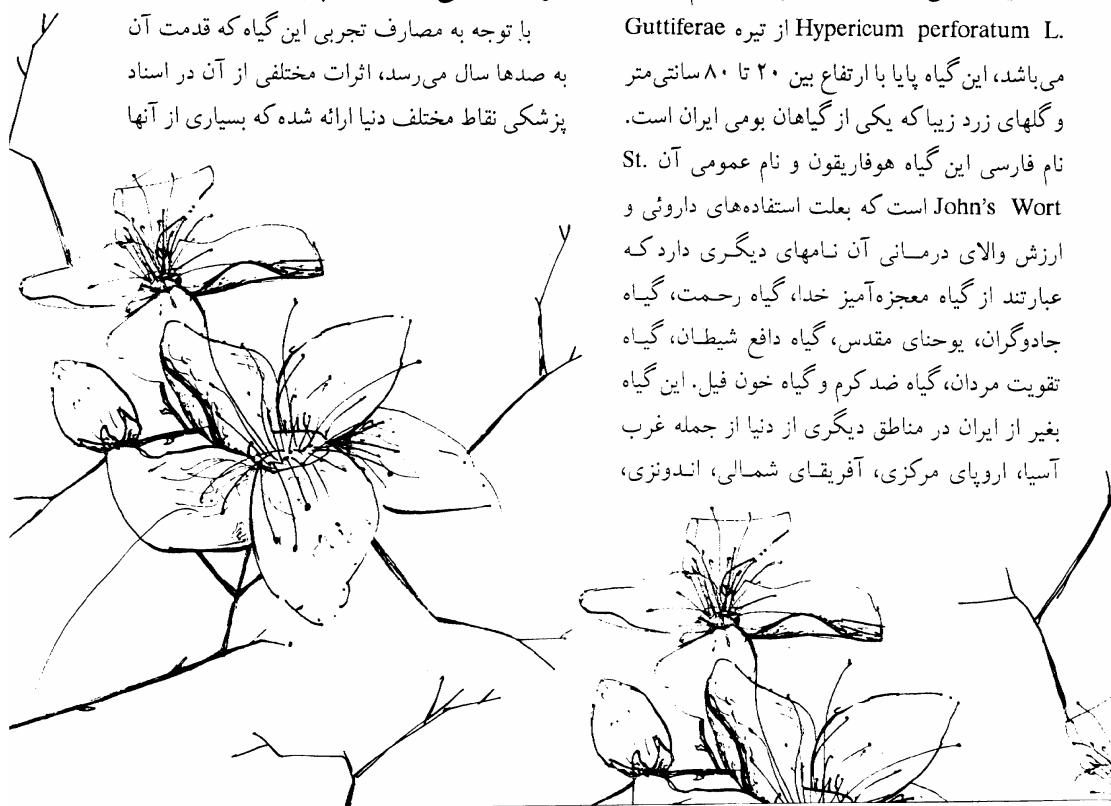
با توجه به مصارف تجربی این گیاه که قدمت آن به صدها سال می‌رسد، اثرات مختلفی از آن در اسناد پزشکی نقاط مختلف دنیا ارائه شده که بسیاری از آنها

با توجه به حقایق بالا از سال ۱۳۵۸ تحقیقات برروی گیاه هوفاریقون که دیرزمانی بعنوان گیاه دارویی در تسکین بیماریهای عصبی در ایران و کشورهای دیگر مصرف می‌شده، شروع گردید و پس از بررسیهای مختلف گیاه‌شناسی، فارماکوگنوزی، فیتوشیمی و سپس کلینیکی منجر به تهیه دارویی به شکل قطره و به نام «هایپیران» شد که مجوز تولید آن در اسفندماه ۱۳۷۰ از طرف وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی صادر و از خردادماه ۱۳۷۲ رسمیاً وارد بازار دارویی ایران شده است.

نام هایپیران (HYPIRAN) به افتخار کلمه ایران و نام علمی گیاه (Hypericum) انتخاب شده و در ارتباط با صادرات آن که در آینده صورت خواهد گرفت بهترین معرف داروی ساخت ایران است.

گیاه‌شناسی:

گیاه دارویی منشاء قطره هایپیران با نام علمی *Guttiferae Hypericum perforatum L.* می‌باشد، این گیاه پایا با ارتفاع بین ۲۰ تا ۸۰ سانتی‌متر و گلهای زرد زیبا که یکی از گیاهان بومی ایران است. نام فارسی این گیاه هوفاریقون و نام عمومی آن St. John's Wort است که بعلت استفاده‌های دارویی و ارزش والای درمانی آن نامهای دیگری دارد که عبارتند از گیاه معجزه‌آمیز خدا، گیاه رحمت، گیاه جادوگران، یوحنای مقدس، گیاه دافع شیطان، گیاه تقویت مردان، گیاه ضد کرم و گیاه خون‌فیل. این گیاه بغير از ایران در مناطق دیگری از دنیا از جمله غرب آسیا، اروپای مرکزی، آفریقای شمالی، اندونزی،

اعصاب موقتی بالائی داشته و متخصصینی که بیماران خود را با داروی هایپریان تحت درمان قرار داده اند، معتقدند که داروی هایپریان در مقایسه با داروهای صناعی موجود از تاثیر فوق العاده ای برخوردار است به همین دلیل این دارو را می توان عنوان یک داروی موفق امراض عصبی جایگزین بسیاری از داروهای صناعی نمود.

ترکیبات و مکانیسم اثر داروی هایپریان

ترکیبات اصلی گیاه عبارتند از هیپریسین، پزدوهیپریسین، هیپرین، ویتامین های A و C، اسانس، روغن مایع، کورستین، روتنین و ساپونین. مهمترین ماده موثره گیاه هیپریسین بوده که خاصیت اصلی تسکین امراض عصبی مربوط به آنست، این ترکیب کینونی دارای کربستالهای قرمز زیبا می باشد و به دلیل وجود این ماده رنگی، دارو دارای رنگ قرمز می باشد. در سالهای اخیر مکانیسم اثر هیپریسین مورد مطالعه قرار گرفته که اثر داروی هایپریان را می توان به آن مربوط دانست. اثر مشتبه هایپریان را می توان با توضیح تئوری کمبود آمینهای بیوژن بیان نمود. در سالهای اخیر مشخص گردیده که اختلال در نقل و انتقال ضربانها و عبور اطلاعات در نرونهاي سلسله اعصاب می تواند یکی از دلایل بوجود آمدن افسردگی، آشتفتگی روحی و امراض عصبی باشد. در نتیجه این اختلال، سیناپس ها در ارتباط درستی با یکدیگر قرار نمی گیرند و لذا ناراحتیهای عصبی عنوان یک درهم ریختگی در سیستم ارتباط اعصاب تلقی می شوند. در پی تحقیقات فراوان، برای نخستین بار ممکن گردیده است با بکار

در سالهای اخیر مورد مطالعات فارماکولوژیکی و کلینیکی قرار گرفته اند. اثرات تأیید شده این گیاه که در معتبرترین کتاب گیاهان دارویی و فارماکوپه ها گزارش شده است شامل اثرات آنتی دپرسانت، مقوی، اعصاب، آرامبخش، ضد میگرن، مقوی، ضد میکروب، رفع دردهای معده، قابض، مدر، خلط آور، ضد کرم، ضد آسم، بیخواری، درمان پسوریازیس و ضد سرطان و بطور موضعی عنوان ضد زخم و ورم می باشد. اثرات مهم گیاه باعث شد تا در سالهای اخیر کارخانجات دارویی محصولاتی از این گیاه را عرضه نمایند.

تحقیقات کلینیکی ۱۰ ساله بر روی حداقل سه هزار بیمار در ایران موفقیت تسکین قابل توجه میگرن را به میزان ۸۰٪ در خانمهای و ۷۰٪ در آقایان نشان داد. همچنین مصرف این دارو در تسکین و درمان بسیاری از امراض عصبی بخصوص دبرسیون ها و ضعف

کمیت و کیفیت مواد و در نتیجه اثرات داروئی گیاه از ارزش بیشتری برخوردار است. دلیل این تفاوت را می‌توان در اکولوژی ایران دانست که باعث بالا بردن ارزش گیاهان داروئی ایران شده است. نکته مهم دیگر در این رابطه وجود ۱۷ گونه و واریته دیگر از این گیاه در ایران می‌باشد. تحقیقاتی که برروی چندگونه دیگر این گیاه در دست انجام است نویدهایی را می‌دهد که تائیدی بر آب و خاک ارزشمند کشور ایران است.

مأخذ:

- 1- ROTÉ LISTE, editio cantor, aulendorf, wurtt., 70001 - 70008, 1989.
- 2- Susan Budavari, THE MERCK INDEX, MERCK co., inc., 119 edition, p. 4800, 1989.
- 3- James A.Duke, CRC HANDBOOK OF MEDICINAL HERBS, CRC press, inc., 7Th printing, P.242, 1989.
- 4- David Potterton, CLIPPER'S COLOUR HERBAL W.Foulsham & Company Limited, P.163, 1983.
- 5- M.H. Salehi Surmaghi and Gh.Amin, MEDICINAL PLANTS OF IRAN, The international congress of The history of medicine in Islam and Iran OCT. 1992, Tehran - Iran.
- 6- D.Pieschl, P.TERAPIE WOCHE, vol.39, p.2567, 1989.
- 7- G.Warnecke, ZFA, 31, p.1111, 1986.
- 8- S.N.Okpanyi et all. ARZNEIMITTEL FORSCHUNG DRUG RESEARCH, vol. 37, p.10-13, 1987.
- 9- H.Muldner et all. ARZNEIMITTEL FORSCHUNG DRUG RESEARCH, vol.34, p.918-920, 1984.
- 10- James E.F.Reynolds, MARTINDALE, the pharmaceutical press, 29'th. edition, p.779, 1989.

بردن مهارکننده‌های آنزیم منوآمین‌اکسیداز (MAO) ناراحتیهای عصبی را مورد درمان قرار دهنده و از آنجاییکه هیپریسین (مهمتین ماده موثره موجود در گیاه) می‌تواند فعالیت MAO را مهار نماید، لذا موجبات افزایش مجدد آمینهای بیوژن و ظاهر شدن اثرات مثبت دارو را فراهم خواهد ساخت.

عواض جانی:

از زمان دیوسکورید که در سالهای اول میلادی گیاه هوفاریقون را در فارماکویه خود شرح داده تا آخرین رفرازهای معتبر سال ۱۹۹۳ حتی یک مورد اثر سوء و سمیت در انسان گزارش نگردیده است به همین دلیل این دارو را می‌توان حتی در کودکان استفاده نمود.

چون داروی هایپریان از کشت گیاهان کنترل شده در شمال ایران بدست می‌آید و کلیه مواد موجود در گیاه بطور طبیعی در دارو حفظ شده و هیچ‌کدام از مواد در خشک کردن، عصاره گیری و مراحل مختلف تهیه دارو تغییر نکرده و یا حذف نشده‌اند لذا دارو نیز مانند گیاه دارای هیچ‌گونه عوارض سوء نمی‌باشد و مصرف آن در هر شرایط مجاز خواهد بود.

ویژگی گیاه منشاء هایپریان در ایران:

ایران به لحاظ ویژگی خاص از نظر جغرافیائی دارای آب و هوای مختلف بوده که این مسئله باعث بوجود آمدن پوشش گیاهی کم نظیر در جهان است. این ویژگی نه تنها در تنوع گیاهان بلکه در مواد موثره گیاه تاثیر بسزائی دارد، بطوریکه اثرات بسیاری از گیاهان ایران و از جمله گیاه هوفاریقون موجود در ایران بهتر از گیاهان دیگر نقاط جهان است، تحقیقات ۱۵ سال گذشته بر روی گیاه هوفاریقون موجود در ایران با مقایسه تحقیقات دیگر نقاط جهان نشان می‌دهد که

